

Kuslová, Hana: Národní soud versus Jan Antonín Baťa.

Muzeum jihovýchodní Moravy ve Zlíně, 2015, ISBN: 978-8087130-34-6

Blanka Rašticová

Publikace je výsledkem dlouholetého a systematického badatelského zájmu historičky Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně, která se zaměřuje na osobnost průmyslníka J. A. Bati. Své poznatky zúročila již v řadě odborných i populárně-vědeckých článků, při zpracování scénářů výstav a expozic, v nichž se objektivně snažila v povědomí veřejnosti přetrvávající negativní obraz J. A. Bati jako zrádce a kolaboranta a neschopného nástupce svého bratra.

Svoje poznatky získala svědomitou heuristikou, neboť prostudovala fondy řady archivů, ať již to byl Národní archiv, archiv Ministerstva zahraničních věcí, archiv Ústavu T. G. Masaryka, Moravský zemský archiv, archiv Univerzity Palackého v Olomouci, soukromé archivy J. A. Bati a J. Nashe a mnoho dalších. Stranou její pozornosti nezůstaly ani tištěné prameny a literatura.

V posuzované publikaci se autorka v 10 kapitolách zaměřila na proces vedený proti J. A. Baťovi Národním soudem v Praze. Proces, v němž byl Baťa osvobozen ve všech bodech vznesených proti němu obžalobou, avšak odsouzen byl za činy, které nebyly součástí původní obžaloby. Proces, který vykazoval řadu závažných pochybení, včetně porušení ustanovení obsažených ve zřizovacím dekretu tohoto soudu.

Postupně, krok za krokem se čtenář seznamuje s okolnostmi, které vedly k obvinění J. A. Bati, s jednotlivými body obžaloby a také průběhem procesu. V první kapitole nazvané Obvinění se čtenář dozví důvody, pro které bylo v době války jméno Baťa zapsáno na černou listinu spojenců, postup ministerstva vnitra krátce po skončení války až po obžalování národním prokurátorem. Následující kapitola objasňuje reakce J. A. Bati na vznesená obvinění i útoky vedené některými představiteli státní moci. Třetí kapitola je podrobněji věnována černé listině a přesvědčivě je v ní dokumentováno, že fakt, že byl J. A. Baťa zapsán na černou listinu, nedokládá, že by existovaly důkazy o jeho spolupráci s nacistickým Německem. V kapitole nazvané Patagonie neboli hospodářská kolonizace je rozebrán Baťův plán, kterým se zabýval od 2. poloviny 30. let, neboť v něm viděl možnost, jak zachránit český národ. Autorka zde představuje Baťu jako člověka zcela apolitického, který neovládal diplomacii, svým způsobem naivního, člověka, který nevěřil politice, ale práci. Následující kapitoly jsou věnovány jednak okolnostem získání brazilského občanství pro J. A. Baťu, postupu vedení znárodněné firmy proti bývalému majiteli a řešení otázky vlastnictví akcií firmy Baťa. Osmá kapitola ozřejmuje průběh procesu proti Baťovi a poukazuje na řadu procesních chyb, většinou zásadního charakteru. K nim patřily např.: čtení protokolů z výslechu nepřítomných svědků, přičemž u některých z nich bez udání důvodu, proč se k soudu nedostavili, nebo exemplární případ, kdy jeden ze svědků vypovídal místo svého syna či nahrazení jednoho z přísedících 4. den jednání bez zdůvodnění atp. Publikaci završují kapitoly, jejichž obsah zcela vystihují názvy Jen rozsudek nestačil a Soumrak batismu ve Zlíně. Dokladují, že J. A. Baťa po roce 1945 neměl možnost ovlivnit své postavení a pověst v Československu, nemohl se vyjadřovat k obviněním v tisku a zahraniční noviny se ke čtenářům nedostaly. Naopak zlínský tisk se po rozsudku zaměřil na líčení podnikatelské neschopnosti a nesmyslných nápadů, představitelé batismu byli kompromitováni, někteří z nich byli uvězněni, jiní „rozprášeni“ po celé republice, některým se podařilo uprchnout do zahraničí. Přesto odkaz batismu, byť často v skrytu, přežíval a pro mnohé jméno Baťa zůstalo symbolem prosperity Zlína.

Obálka publikace Národní soud versus Jan Antonín Baťa. |

Publikace je přehledně uspořádána, logicky strukturována a ve svém souhrnu podává obraz historické reality. Vhodně použité úryvky z archivních dokumentů dotvářejí plasticitu popisovaných událostí a pomáhají osvětlit atmosféru dané doby. Poněkud neobvyklá forma poznámkového aparátu, dle mého soudu, však činí text místy nepřehledným. Zařazení poznámek přímo do textu a užití kurzívy, která je použita také v citacích, bude pro čtenáře málo uživatelsky přívětivé, a to i navzdory tomu, že poznámky jsou uvozeny dokonce dvěma závorkami (kulatou a hranatou) a slovem poznámka a pořadovým číslem. Osobně se přikláním k tradičnějšímu pojetí poznámkového aparátu, tedy umístění pod čarou, nebo jejich zařazení v závěru práce.

Autorka svůj text vhodně doplňuje citlivým výběrem fotografií ze života J. A. Bati a jeho rodiny, jakož i záběrů na objekty firmy ve Zlíně či Batatubě. Příjemně působí použití celostránkových fotografií v úvodu každé kapitoly. Zde je však na místě vznést mírnou výhradu k volbě jedné z fotografií, která uvozuje šestou kapitolu. Její název provedený v bílé barvě je na pozadí fotografie obtížněji čitelný. Jedná se však pouze o jeden případ, který je možno přehlédnout a který nijak nesnižuje význam práce, která bezesporu zaujme všechny, kteří se zajímají o danou problematiku.